

Demográfia és Szociológia Doktori Iskola
Szigorlati tételek: Elmélet

Demográfia program, 2016-2017

1) A demográfiai átmenet

Jellemezze a demográfiai átmenetet, mint társadalmi változást, jellemezze az átmenet típusait. Mutassa be az átmenet magyarázatára kialakított legfontosabb elméleti megközelítéseket.

Irodalom:

- Andorka Rudolf, 1987. *Gyermekszám a fejlett országokban*. Gondolat, Budapest, 37-51.old.
- Casterline, John B., 2003. Demographic transition. in. Demény, P., McNicoll, J., ed. 2003. *Encyclopedia of Population*, Macmillan Reference, New York, 210-215.
- Livi-Bacci, M., 1999. *A világ népességének rövid története*. Budapest, Osiris. p. 128-164
- Óri Péter, 2006. Demográfiai átmenetek Magyarországon. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye a 19. század elején. *Demográfia*, 49. évf. 4. szám 299–341.

2) A termékenység közgazdasági, szociológiai és pszichológiai elméletei

A mikorökonómiai megközelítés jellemzői; a Value of Children irányzat; Easterlin cikluselmélet; a „második demográfiai átmenet” megközelítés

Irodalom:

- Andorka Rudolf, 1987. *Gyermekszám a fejlett országokban*. Gondolat, Budapest, 53-69.old.
- Szentgáli Tamás, 1991. A demográfiai átmenet elmélete. *KSH NKI Történeti Demográfiai Füzetek 9.* (Demográfiai átmenet Magyarországon), 21–34. (letölthető)
- Van De Kaa, Európa második demográfiai átmenete (részlet) p.91-118. (letölthető)

3) Az epidemológiai átmenet elmélete

Irodalom:

- Livi-Bacci, M., 1999. *A világ népességének rövid története*. Budapest, Osiris. p. 134-142.
- Kovács Katalin, 2012. Társadalmi egyenlőtlenségek a mortalitásban és az ok-specifikus halálozási minták változása – egy közös elméleti keret kialakítása felé. *Demográfia*, 55. évf. 1. sz. (különösen 5–17. oldal)
- Olshansky, J., Ault, A.B., 1986. The Fourt Stage of the Epidemiological Transition: The Age of Delayed and Degenerative Diseases, *The Milbank Quarterly*, 64. 355-391.
- Omran, A. R. 1971. The epidemiological transition. *Milbank Memorial Fund Quaterly*, 1971. 49/4. 509–538.

4) A nemzetközi vándorlás megértésére és magyarázatára kidolgozott megközelítések

Makroszintű és mikroszintű közgazdasági megközelítések; világrenszer-elmélet; a másodlagos munkapiac magyarázata; történeti hagyományok; hálózatelméletek; intézményelméletek; a kumulált okság; „push and pull”; a többtípusú demográfiai válasz.)

Irodalom:

- Andorka Rudolf, 1987. *Gyermekszám a fejlett országokban*. Gondolat, Budapest, 49-52.old.

- Massey, D.S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., Taylor, J.E., 2001. A nemzetközi migráció elméletei: áttekintés és értékelés. In: Sík, E., szerk. *A migráció szociológiája*. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium, 9-40. oldal.
- Portes, A., Böröcz, J., 2001. Keserű kenyér: a munkaerő nemzetközi migrációjának szociológiai problémái. In: Sík, E., szerk. *A migráció szociológiája*. Budapest, Szociális és Családügyi Minisztérium, 69-88. oldal.

5) Termékenység a preindusztriális társadalmakban és a termékenységi átmenet

Irodalom:

- Andorka Rudolf: A gyermekszám alakulásának társadalmi tényezői paraszti közösségekben (18-19. század). In: uő.: *Gyermek, család, történelem. Történeti demográfiai tanulmányok*. Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság – Századvég K. Budapest, 2001. 101-126.
- Benda Gyula: *Zsellérből polgár. Keszthely társadalma, 1740-1849*. L'Harmattan, Budapest, 2008. 120-135. 149-158.
- Pakot Levente: *Nemek és nemzedékek. Demográfiai reprodukció a 19–20. századi Székelyföldön*. (KSH NKI Kutatási Jelentések 95.), KSH NKI, Budapest, 2013. 27–41. 89–104.

6) A termékenység alakulása Európában a XX. század utolsó harmadában. A második demográfiai átmenet elmélete. A volt kommunista országok termékenységi viszonyinak átalakulása a rendszerváltozást követően.

Irodalom:

- Lesthaeghe, R. 2014. The second demographic transition: A concise overview of its development. *PNAS*, Vol. 111. No. 51. 18112–18115, doi: 10.1073/pnas.1420441111
- Rychterikova, J., 1999. Második demográfiai átmenet zajlik Kelet-Európában? *Régió*, p. 111-139.
- Sobotka, T., 2011. Fertility in Central and Eastern Europe after 1989. Collapse and gradual recovery. || *Historical Social Research (Special issue Fertility in the 20th Century: trends, policies, theories, discourses)* 36 (2): 246-296.
- Spéder, Zs., Kapitány, B., 2014. Failure to Realize Fertility Intentions: A Key Aspect of the Post-communist Fertility Transition. *Population Research and Policy Review*; January 2014, doi: 10.1007/s11113-013-9313-6

7) A párkapcsolati viszonyok átalakulása: házasodás, élettársi kapcsolatok, „LAT” és szingliég
Változások a párkapcsolati formák társadalmi elterjedésében, az elmozdulásokat magyarázó társadalmi mechanizmusok; párkapcsolatok társadalomszerkezeti (iskolai végzettség) kötődései; párkapcsolatok az életútban.

Irodalom:

- Bukodi Erzsébet, 2003. *Ki, mikor, kivel (nem) házasodik? Párválasztás Magyarországon*. Budapest: Andorka Rudolf Társadalomtudományi Társaság–Századvég. 34-82.
- Heuveline, P., Timberlake, J. M., 2004. The Role of Cohabitation in Family formation: The United States in Comparative Perspective. *Journal of Marriage and Family* December 1; 66(5): 1214–1230.
- Kapitány Balázs, 2012. 'Látogató párkapcsolatok' Magyarországon. *Szociológiai Szemle*, vol. 22, No. 1, p. 4-29.
- Monier, A. – Rychterikova, J. (1992): The Division of Europe into East and West. *Population: an English Selection*. Vol. 4, 129–159.

- Murinkó Livia – Spéder Zsolt 2015. Párkapcsolatok. In.: Óri, Monostori, Spéder, szerk. *Demográfiai Portré 2015..* Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 9-26.old.
- Spéder Zsolt, 2005. Az élettársi kapcsolatok térhódítása Magyarországon, és néhány szempont a demográfiai átalakulás értelmezéséhez. *Demográfia*, 48. évf. 3–4. sz. 187–217.
- Sobotka, T., Toulemon, L., 2008. Overview chapter 4. Changing partnership and family behaviour: common trends and persistent diversity in Europe. *Demographic research*. Vol. 19. Article 6, pages 85-138.
- Utasi Ágnes, 2004. *Feláldozott kapcsolatok. A magyar szingli*. Budapest: Új mandátum 25-48. old

9) Válások.

A válások alakulása, a válásokat magyarázó társadalmi tényezők. A válások következményei. A párkapcsolatok dinamikája a gyermekek perspektívájából

Irodalom:

- Amato P. 2000. The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 62, No. 4. pp. 1269-1287
- Andersson, G. 2002. Children's experience of family disruption and family formation: Evidence from 16 FFS counties. *Demographic Research*, Vol. 7. art.7. www.demographic-research.org
- Földházi Erzsébet 2008. Az első házasság felbomlása – eseménytörténeti elemzés. *Demográfia*, 50. évf. (1. szám) p. 79-111 (letölthető)
- Lőcsei Pál, 1978: A házasságbomlás problémái Magyarországon. In.: Cseh-Szombathy (szerk.): *A változó család*. Budapest: Kossuth, p.85-125.
- Philips, R. 2004. *Amit Isten összekötött... A válás rövid története*. Budapest: Osiris. 295-325. old

10) A közép-kelet európai halandósági viszonyok alakulása

Irodalom:

- Józan Péter, 2002. A halandóság alapirányzata a 20. században, és az ezredforduló halálozási viszonyai Magyarországon. *Magyar Tudomány*, 4. szám, 419. old.
<http://www.matud.iif.hu/02apr/jozan.html>
- Kovács Katalin 2012. Az ok-specifikus halálozás trendjei. In Óri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai Portré 2012*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 2012. 57–72.
- Meslé, F. 2004. Mortality in Central and Eastern Europe: long-term trends and recent upturns. *Demographic Research Special collection 2*, Article 3, Published, 16. April, pp. 45-70
- Valin, J, Meslé, F., 2004. Convergences and divergences in mortality. A new approach to health transition. *Demographic Research Special collection 2*, Article 3, Published, 16. April, pp 11-44

11) Halandósági különbségek.

Társadalmi különbségek az egészségi állapotban és a halandóságban. Nemek, családi állapot, iskolai végzettség.

Irodalom:

- Bálint Lajos-Kovács Katalin, 2015. Halandóság. In.: Óri, Monostori, Spéder, szerk. *Demográfiai Portré 2015*. Budapest: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, 9-26.old. (Letölthető)
- Kovács Katalin, 2012. Társadalmi egyenlőtlenségek a mortalitásban és az ok-specifikus halálozási minták változása – egy közös elméleti keret kialakítása felé. *Demográfia*, 55. évf. 1. sz. (különösen 17–42. oldal)

Kovács Katalin, 2012. Az egészségi állapot egyenlőtlenségei. In Óri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai Portré 2012*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 2012. 73–88.

12) Az öregedés

Társadalmi és egyéni öregedés; az idős kor határai; a társadalmak öregedésének mérőszámai. Az öregedést mozgó mechanizmusok, Magyarországon, Európában.

Irodalom:

Hablicsek László, 2000. A népesség öregedése. A holland-magyar összehasonlító vizsgálat margójára. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentések 64. p133-175.

Lutz, W., Sanderson, W. C., Scherbov, S. 2008. The coming acceleration of global population ageing, *Nature*, 451, 716–719.

Oeppen, J., Vaupel, J. W. (2002): Broken Limits to Life Expectancy, *Science* 296, no. 5570 (2002): 1029-31.

S. Molnár E., 2004. Életmód és közérzet az idősödés korában. In: Kolosi T. – Tóth I. Gy. –Vukovich Gy. (szerk.): *Társadalmi Riport 2004*. Budapest, TÁRKI: 152–164.

Sanderson, W. – Scherbov, S. 2008. Rethinking Age and Aging. *Population Bulletin* 63(4).

Vaupel, J. W., 2010. Biodemography of human aging. *Nature* 464 (7288), 536-542.

13) A mai magyar társadalom szerkezete

Irodalom:

Bukodi Erzsébet (2006): Társadalmunk szerkezete különböző nézőpontokból. In Kovács Imre (szerk.): *Társadalmi metszetek*. Budapest: Napvilág, 109–159.

Kolosi Tamás – Keller Tamás (2010): Kikristályosodó társadalomszerkezet. In Kolosi Tamás – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi riport 2010*. Budapest: TÁRKI, 105–138. Interneten: http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-914/publikaciok/tpubl_a_914.pdf.

Kolosi Tamás – Pósch Krisztián (2014): Osztályok és társadalomkép. In Kolosi Tamás – Tóth István György (szerk.): *Társadalmi riport 2014*. Budapest: TÁRKI, 139–156. Interneten: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/b328.pdf>.

Sági Matild (2010): Kulturális szegmentáció: „mindenevők”, „válogatósak”, „egysíkúak” és „nélkülözők”? Az „omnivore-univore” modell alkalmazhatósága Magyarországon. In Kolosi Tamás-Tóth István György (szerk.): *Társadalmi riport 2010*. Budapest: TÁRKI, 288–311. Interneten: http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-922/publikaciok/tpubl_a_922.pdf.

14) A post-kommunista országok migrációja.

Migráció a rendszerváltozást követően. Lehetőségek az EU-hoz való csatlakozást követően.

Irodalom:

Gödri Irén, 2015. Nemzetközi vándorlás. In: Monostori –Óri –Spéder (szerk.): *Demográfiai Portré 2015*. KSH NKI 187-212.

Gödri Irén, Tóth Erzsébet Fanni, 2010. Magyarország, Románia és Szlovákia kivándorlási folyamatai a rendszerváltozások után – Eltérések és hasonlóságok. *Demográfia*, 53. évf. 2–3. szám 157–204.

Fassmann, H., Kohlbacher, J., Reeger, U., 2014. The Re-Emergence of European East–West Migration – the Austrian Example. *Central and Eastern European Migration Review*, Vol. 3, No. 2, December, p.39-58. (letölthető)

Melegh Attila, 2011. Globalizáció és migráció Magyarországon . *Educatio*, 2. szám., 206-219. oldal.
(letölthető)

Okolski , M., Salt, J. 2014. Polish Emigration to the UK after 2004. Why Did So Many Come? *Central and Eastern European Migration Review*, Vol. 3, No. 2, December, p.11-38. (letölthető)

15) Európa népesedési dilemmái a XXI. század elején

Európa és a világ népesedésének alapvető tendenciái; Európa és a Földközi-tengeri országok;
Európán belüli alapvető különbségek. A helyettesítő migráció (replacement migration) koncepciója,
és kritikái.

Irodalom:

Demény Pál, 2004. Európa népességpolitikai dilemmái a huszonegyedik század kezdetén.
Demográfia XLVII. Évf. 1-2. p. 4-40.

Demény Pál, 2016. Európa két demográfiai válsága: a látható és a fel nem ismert. in. Demény Pál:
Népesedéspolitika a közjó szolgálatában, Demográfus könyvtár, KSH Népeségtudományi
Kutatóintézet, 207-217.

Coleman, D. 2008. The demographic effects of international migration in Europe. *Oxford Review of
Economic Policy*, Volume 24, Number 3, pp.452–476